

12e JAARGANG
NUMMER 2
FEBRUARI 1976

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING +
+ GAAT HET DENKEN AAN HET DOEN +
+ VOORAF. BIJ HET HANDELEN VAN +
+ KLASSEN OF MASSA'S BLIJKT DE +
+ BETEKENIS VAN HET HANDELEN +
+ PAS ACHTERAF. HIER GAAT DE +
+ DAAD VOORAF AAN HET BEGRIP. +
+++++

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige* bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam-west
Postgiro 307695

STAKINGEN EN BEDRIJFSBEZETTINGEN

Dezer dagen werd ons de vraag gesteld, of wij bedrijfsbezettingen als een "hogere" vorm van strijd beschouwen dan "gewone" stakingen. Het antwoord is niet zo gemakkelijk te geven als het op het eerste gezicht misschien wel lijkt. Want daarvoor moet je het er allereerst met elkaar over eens zijn, wat je samen onder "hogere" verstaat en wat of je wel met "gewoon" bedoelt.

In de wereld van de planten en de dieren, waar beide begrippen ook worden gehanteerd, is dat een betrekkelijk eenvoudige zaak. Daar zegt men, dat de ene diersoort hoger is dan de andere zodra het bewuste dierenlichaam ingewikkelder in elkaar zit. Bijvoorbeeld: dieren met een skelet, een beendergestel dus, zijn van een hogere orde dan dieren zónder skelet; dieren die levende jongen ter wereld brengen zijn van een hogere orde dan dieren die uit eieren komen zoals slangen en vogels; dieren met een bloedsomloop zijn van hogere orde dan dieren zonder bloedsomloop; dieren waarvan het lichaam uit véél cellen is opgebouwd zijn van hogere orde dan dieren die uit slechts weinig cellen bestaan. Enzovoorts, enzovoorts. Maar kun je dat kenmerk van de ingewikkeldheid óók hanteren om een antwoord te vinden op ons probleem?

Laat ons eens onderzoeken, waar een toepassing wel toe zou leiden. Nemen wij, bij wijze van proef, de staking, die in de late zomer van 1952 uitbrak bij de coöperatieve melkproduktenfabriek "De Ommelanden" in Groningen. Dat konflikt namelijk werd - zo mag het gerust wel gesteld worden - door stakingsleider Sake van der Ploeg van de toenmalige Algemene Nederlandse Agrarische Bedrijfsbond bijzonder ingewikkeld gemaakt. De indruk heerste, en hij heeft de juistheid ervan ook zelf bevestigd, dat hij een soort ban bezigheidstherapie toepaste. De bond huurde auto's waarmee diverse groepjes stakers door het gehele land reisden om de gangen van bepaalde melkauto's na te gaan. Andere groepjes zuivelwerkers stroopten het Groninger en Friese platteland af om zich - dreigend - in de dorpen te vertonen waar onderkruipers werden gerekruteerd. Er was, in hotel "Frascati" pal naast het groninger station, een soort van "hoofdkwartier" ingericht, waar alle draden samen kwamen en van waaruit een klein legertje van posters en koeriers uitzwermden naar de fabriek aan de Friese Straatweg, naar de leveranciers van schrijfmachinelinten en cyclostieelpapier of naar café "Gruno", niet ver bij

de fabriek vandaan, waar toevallig niet postende bondsleden het laatste nieuws van het stakingsfront kwamen halen en telkens weer nieuwe en andere instructies. Kortom: er werd daar telkens een of andere aktiviteit ont-plooid, meestal zelfs verscheidene aktiviteiten tegelijkertijd. Maar op de keper beschouwd hadden zij vaak maar heel weinig feitelijke zin. Je kon nauwelijks beweren, dat zij tot iets leidden. Ondanks al die ingenieus bedachte en ingewikkeld opgezette bezigheden onderscheidde de aktie bij "De Ommelan-den" zich maar nauwelijks of in het geheel niet van iedere andere "gewone" staking.

Let op! Daar hebben wij ons van het begrip "gewone" staking bediend nog voor wij het nader gedefinieerd hebben. Met opzet. Wij hebben het in ons be-toog binnengesmokkeld om de argeloze lezer aan te tonen hoe voorzichtig je wel met deze termen wezen moet. Iedereen gebruikt ze en niemand heeft daar-bij in de gaten, hoe misleidend ze kunnen zijn. Want, nietwaar, de zin met dat woord "gewone" er in - die wij zopas neerschreven - levert geen enkele moeilijkheid op. Iedereen heeft wel begrepen wat of wij bedoelden. Welbe-schouwd echter, was de staking bij "De Ommelanden" allesbehalve een "gewo-ne" staking. Daar lag juist de reden dat stakingsleider Van der Ploeg met zijn optreden zoveel publiciteit haalde.

Twee redenen waren er, waardoor het konflikt bij "De Ommelanden" buiten-gewoon sterk de aandacht trok. De eerste was, dat de bedrijfsleiding, in feite vooral de inmiddels al lang overleden direktor Feike de Boer, zich hardnekkig verzette tegen bepaalde sociale maatregelen, die al sinds jaar en dag in het gehele Nederlandse bedrijfsleven de gewoonste zaak van de we-reld waren. De tweede reden was, dat in het jaar 1952 een door de vakbond uitgeroepen staking een witte raaf kon worden genoemd. Sedert het einde van de tweede wereldoorlog was iets dergelijks in Nederland nog niet voorge-komen.

Natuurlijk hing het een met het ander samen, maar daar kunnen wij in dit opstel ons niet verder mee bezig houden. Waar het ons hier om gaat is dit, dat in 1952 een staking van de bond niet "gewoon" was, maar juist hoogst ongewoon. Gewóón, dat wil zeggen een dagelijks verschijnsel, was het dat sta-kingen tegen de wil van de vakbond uitbraken.

Ziehier een gebruik van de woorden "gewoon" en "ongewoon", dat strikt logisch kan worden genoemd. "Gewoon" is datgene wat "normaal" is, dat wil zeggen, datgene wat dagelijks voorkomt, wat regel is. Het "ongewone" is dat wat niet dagelijks voorkomt, de uitzondering. Maar zodra we het daarover met elkaar eens geworden zijn, zal het ook duidelijk zijn, dat we dik in de nesten zitten. Immers:

- de staking bij "De Ommelanden" was ingewikkeld; en
- de staking bij "De Ommelanden" was niet gewoon;

en toch zal degene, die ons de vraag heeft gesteld wel niet geneigd zijn om die staking een strijd "van hoger orde" te noemen. Hij zal, vermoeden we zo, er eerder toe overhellen om de "wilde" stakingen, die in de jaren '50 sche-ring en inslag (dus "gewoon") waren, als akties "van hoger orde" te be-schouwen, dan die welke onder leiding van de A.N.A.B. stond.

Hoe is het dan te verklaren, dat geen mens ons misverstaat, wanneer we klakkeloos neerschrijven, dat "de staking bij "De Ommelanden" ondanks de in-gewikkeldheid ervan, zich in niets onderscheidde van een gewone staking"? De verklaring is deze, dat iedereen die deze zin leest, vrijwel zonder dat hij zich daar rekenschap van geeft, iets anders leest dan er stáát. Wat er

gelézen wordt is dit, dat "de staking bij 'De Ommelanden' zich in niets onderscheidde van de stakingen, die in het verleden gewoon waren".

De zin die wij - met opzet verkeéerd - hebben gebruikt, veroorzaakt dáárom geen misverstanden, omdat de mens zo buitengewoon zit vastgeroest aan de traditie. Eigenlijk zou het hem onmiddellijk moeten opvallen, wanneer iets dat gisteren gewoon was, zonder meer ook vandaag nog gewoon wordt genoemd. In werkelijkheid valt het hem niet op. Hij weet héél goed, dat "wilde" stakingen de regel zijn geworden, door de bond gesteunde stakingen de uitzondering. Niettemin, wanneer er tegen hem gezegd wordt, dat het konflikt bij de Groningse zuivelfabriek in wezen een doodgewone staking was, dan begrijpt hij dat er bedoeld wordt: een doodgewone (in werkelijkheid hóógst ongewone) vakbondsstaking.

Uit het bovenstaande nu komt naar voren, dat "gewoon" en "ongewoon" begrippen zijn, die aan een bepaalde situatie of aan een bepaalde tijd gebonden zijn. Wat gisteren of vroeger "gewoon" was, dat is vandaag, of liever heden, "ongewoon" geworden. Het is daarom, dat je met die begrippen niet zo heel veel verder komt. Wie het begrip juist hanteert en van een "gewone" staking spreekt, die zegt eigenlijk niets anders, dan dat hij het over een arbeidskonflikt heeft, waarvan er op dát moment dertien in een dozijn gaan.

Natuurlijk zal degene die ons de vraag heeft gesteld, dit onmiddellijk toegeven. Maar we hebben zo het vermoeden, dat hij daar dan onmiddellijk een tweede vraag aan zal vastknopen. Deze namelijk, of we dan niet de stakingen die heden ten dage "gewoon" zijn (dat wil zeggen de "wilde" stakingen) als van "hogere" orde kunnen beschouwen dan de stakingen die voorheen "gewoon" waren (d.w.z. de vakbondsstakingen)? Wij van onze kant vragen dan onmiddellijk: waaróm? Waarom - want daar komt het op neer - wil hij de stakingen van vandaag van "hogere orde" noemen dan de stakingen van gisteren? Omdat, is het antwoord, onze vragensteller van 't begin af aan, de arbeidskonflikten die hij onder de loep nam al in gedachten indeelde volgens kenmerken, die met "gewoon" of "ongewoon", "ingewikkeld" of "niet-ingewikkeld" (zoals bij de indeling van het dierenrijk) niets te maken hadden.

Hij plaatst een staking die door een vakbond wordt uitgeroepen tegenover een staking die niet door een vakbond wordt uitgeroepen; hij onderscheidt eveneens een konflikt waarbij de arbeid wordt neergelegd en de arbeiders het bedrijf verlaten, van een konflikt, waarbij de arbeid ook wordt neergelegd, maar waarbij de arbeiders het bedrijf niet verlaten, maar bezet houden. Dat is een heel wat betere indeling, dan die welke met begrippen als "gewoon" en "ongewoon" of met begrippen als "vroeger" en "thans" werkt. Want stakingen die niet door de vakbond werden uitgeroepen kwamen - als uitzondering - ook vroeger wel voor; en door de vakbond uitgeroepen stakingen zijn er thans - nu de "wilde" staking regel is geworden - ook nog wel, doch zijn nu uitzondering geworden. Van de moeilijkheid die woorden als "gewoon" en "ongewoon" opleveren zijn we af, zeker wanneer de vragensteller wat nauwkeuriger formuleert en - geheel overeenkomstig zijn bedoeling - vraagt of stakingen met bedrijfsbezetting van "hogere orde" zijn dan stakingen zónder bedrijfsbezetting. Maar al hebben we de moeilijkheid die het woordje "gewoon" oplevert dan uit de weg geruimd, uit de grote moeilijkheid zijn we niet. Want het antwoord op de vraag wat of dat zeggen wil, "van hoger orde", hebben we nog altijd niet.

Wij hebben sterk de indruk, dat onze vragensteller een bevestigend antwoord van ons verwachtte. Wij hebben eveneens de indruk, dat hij zélf stakin-

gen met bedrijfsbezetting van een "hogere orde" acht dan stakingen zónder bedrijfsbezettingen en "wilde" stakingen op hun beurt van "hogere orde" dan stakingen van de bond. Doet hij dat soms omdat (in het algemeen, dus afgezien van de uitzonderingen) de vakbondsstakingen er éérder waren dan de "wilde" en omdat de bedrijfsbezettingen van weer later datum zijn? Hanteert hij soms een soort van ontwikkelingstheorie? Noemt hij het latere, wat ná het vroegere komt, zuiver om die reden het hogere? Afgezien dan natuurlijk weer van de uitzonderingen?

Je moet daarmee, menen wij, buitengewoon voorzichtig zijn. De moeilijkheid is allerm minst, dat de ontwikkeling niet rechtlijnig gaat. Dat weet onze vriend en dat weten zij die denken zoals hij, natuurlijk óók wel. Dat zich af en toe arbeidskonflikten voordoen, die - net als de staking bij "De Ommelanden" - tot de arbeidskonflikten van gisteren behoren - tast natuurlijk allerm minst het onbetwistbare feit aan, dat er van een zekere ontwikkeling sprake is. Uitzonderingen - het spreekwoord leert het ons al - bevestigen de regel. De moeilijkheid is niet, dat er geen ontwikkeling zou zijn, de moeilijkheid is, dat de uitzonderingen - dus de arbeidskonflikten "van gisteren" - soms zoveel dingen met de arbeidskonflikten van nu gemeen hebben, in bepaalde opzichten zozeer aan "de regel" beantwoorden, dat de hele indeling van onze vriend op losse schroeven komt te staan. Hetzelfde doet zich ook in omgekeerde zin voor. Er zijn konflikten "van nu", die verbazend veel op "gisteren" lijken, die formeel géén uitzonderingen zijn, in wezen echter wel.

Dit klinkt allemaal erg ingewikkeld. Maar enkele voorbeelden zullen hopelijk aantonen, dat het een erg eenvoudige zaak is.

Op 10 januari 1972 riep de Britse Mijnwerkersbond een staking uit. Volgens de indeling van onze vriend ging het hier dus om een "konflikt van gisteren", om een uitzondering, zeker in Groot-Brittannië een uitzondering. Want daar waren in 1972 al tientallen jaren lang de "wilde" stakingen regel. Maar diezelfde Britse mijnwerkersstaking van 1972, die zonder onderbreking tot eind maart van dat jaar duurde, leek merkwaardigerwijze, als twee droppels water op de "gewone", d.w.z. de "wilde" stakingen van dat moment. De mijnwerkers handelden op precies dezelfde manier als zij gehandeld zouden hebben indien hun aktie niet door de bond zou zijn uitgeroepen. Formeel had de bond de leiding, in werkelijkheid berustten alle initiatieven volledig bij de leden. Betreft het hier nu wel of niet een uitzondering? Ging het nu wél of niet om een konflikt "van hogere orde"? Dat is een probleem, waar je met de indeling van onze vriend niet uitkomt.

Ander voorbeeld. De bezetting van de fabriek van ENKA-Glanzstoff in Breda. Een bedrijfsbezetting! Een konflikt van "hogere" orde dan een staking zonder meer volgens de indeling van onze vriend. Echter, een bedrijfsbezetting, die zich voltrok onder de leiding en op kommando van de twee grootste vakbonden in ons land; een bedrijfsbezetting ook, waartoe de bonden besloten om een bedrijfsbezetting buiten hen om te voorkomen. En wéér dezelfde vraag: betreft het hier nu een konflikt van "hogere" orde dan een staking zonder bedrijfsbezetting, of betreft het hier een konflikt van zelfs nog "lagere" orde dan een "wilde" staking zonder bezetting? Alweer, vragen waar je niet uitkomt met de indeling van onze vriend. En dan zwijgen we er nog maar over, dat de ENKA-bezetting is gevolgd door allerlei andere bezettingen, waar de vakbond van harte achter heeft gestaan, maar ook weer door bezettingen, waar de een of andere bond wél achter heeft gestaan, echter niet van harte, doch uitsluitend met de bedoeling er zo snel mogelijk

een eind aan te maken. Om het nog gekompliceerder te maken: op de keper beschouwd was de ENKA-bezetting er een waar de bonden van harte achter stonden en waarbij zij niettemin de bedoeling hadden de strijd zo snel mogelijk kapot te breken.

Met deze voorbeelden zal het duidelijk zijn, dat een indeling in vakbondsakties, "wilde" akties en bezettingen, ons nog altijd voor allerlei problemen plaatst. Want er zijn, zo laat de praktijk ons zien, ook vakbondsbezettingen. En als onze vriend zou opmerken, dat hij die vakbondsbezettingen er buiten wil laten, dan vragen wij opnieuw: waarom? Want als je dat doet, dan ben je in wezen bezig wéér andere maatstaven te hanteren en dan laat je in feite die indeling van vakbondsstakingen, "wilde" stakingen en bezettingen helemaal vallen. Want het is zinloos om de ene staking van de andere te onderscheiden al naar gelang hij door de vakbond wordt geproklameerd of niet, maar verder je indeling te baseren op een onderscheid van wél of niet in het bedrijf blijven. Als het dáárom gaat moet je de vakbondsbezettingen meenemen, wil je dat niet, dan moet je je realiseren, dat het om iets anders gaat, dan om de vraag bezetting of niet. Zover gekomen, zal onze vriend het wellicht met ons eens zijn, dat zijn indeling - vakbondsleiding of geen vakbondsleiding, bezetting of geen bezetting - een formele indeling is, een indeling naar de vorm. Dat die ons niet uit de impasse helpt, hebben we al gezien. De voor de hand liggende konklusie is, dat we naar een indeling naar de inhoud moeten.

Ook bij indelingen naar de inhoud, of bij indelingen die daarvoor doorgaan althans, stuiten we op moeilijkheden. Die moeilijkheden zijn onder andere aan het licht gekomen bij een discussie over precies dezelfde vraag als onze vriend gesteld heeft, maar een discussie, waarbij het antwoord precies tegenovergesteld was. Onze discussiepartners namelijk beantwoordden de vraag of een bedrijfsbezetting een "hogere vorm" van strijd was dan een staking zónder bedrijfsbezetting, ontkennend.

De reden die zij daarvoor hadden was deze, dat er in de laatste jaren heel wat bedrijven zijn bezet uit protest tegen een voorgenomen bedrijfssluiting. De arbeiders die een dergelijke aktie op touw zetten waren er op uit de werkgelegenheid te behouden. Zij wilden voorkómen, dat de poort achter hen zou dichtgaan om niet meer te worden geopend. Vaak genoeg ook wilden zij beletten, dat de in de een of andere fabriek aanwezige machines zouden worden verkocht of naar ándere fabrieken van dezelfde onderneming zouden worden overgebracht.

"Wie vecht voor het behoud van de werkgelegenheid", zo luidde dan het argument, "die vecht in feite voor zijn eigen uitbuiting. Bij een staking daarentegen, die uitbreekt omdat de arbeiders hogere lonen of betere arbeidsvoorwaarden willen afdwingen, gaat het om een strijd die gericht is op een vermindering van de uitbuiting."

De redenering berust op een dwaling. Loonstijgingen of verbeteringen van de arbeidsverhoudingen leiden volstrekt niet altijd tot een vermindering van de uitbuiting. De Britse kapitalist Robert Owen wist anderhalve eeuw geleden reeds, dat hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden tot grotere winsten leiden. Het is dwaas te beweren, dat zij, die de werkgelegenheid willen behouden zich op de basis van de uitbuiting plaatsen, evengoed als wij het ook voor dwaas houden, dat arbeiders die voor hoger loon vechten zich op het standpunt van de loonarbeid zouden plaatsen en dus op het standpunt van het kapitalisme. Beide redeneringen - die elkander trouwens opheffen - zijn gekunstelde konstrukties, die volkomen voorbijgaan aan de werkelijk-

ke positie van de arbeiders in deze samenleving.

Een arbeider die meer loon vraagt of de werkgelegenheid tracht te behouden doet dat niet omdat hij zich "wil laten uitbuiten", hij doet dat omdat hij zich *m o e t* laten uitbuiten. Er is voor hem geen andere mogelijkheid van bestaan. Dát is het juist wat de proletarische situatie kenmerkt. Hij vraagt niet meer loon omdat hij voor loonarbeid is, maar omdat de prijs van zijn arbeidskracht bepaald welke hoeveelheid goederen hij zich kan aanschaffen. Waar hij van uitgaat dat is de vraag wat hij met de inhoud van zijn loonzakje kan doen in een wereld, waar de prijzen voortdurend stijgen. En hij breekt zich niet het hoofd over economische begrippen als "uitbuiting", "prijs van de arbeidskracht" en dergelijke.

Al degenen, die aldus redeneren, dat stakingen voor meer loon of aktie voor het behoud van de werkgelegenheid, strijdvormen van een "lagere orde" zijn, die hebben in feite een indeling in hun hoofd, die hierop neerkomt, dat zij als een strijd van "hogere orde" datgene beschouwen wat ook omschreven wordt als de z.g. "anti-kapitalistische strijd" oftewel "de revolutionaire strijd". Zij hebben er geen flauw benul van, dat juist de gewone strijd voor betere lonen en arbeidsvoorwaarden of voor het behoud van de werkgelegenheid de strijd is die tegen het kapitalisme is gericht. Zij hebben er evenmin benul van dat dit derhalve een revolutionaire strijd is en dat datgene wat zij een "revolutionaire strijd" achten in de werkelijkheid in het geheel niet voorkomt.

Er is ook een soort aanhangers van de "revolutionaire strijd"-gedachte, dat bedrijfsbezettingen juist wél van hoger orde acht. Om deze reden namelijk, dat met de bezetting van een bedrijf het eigendomsrecht zou worden aangetast. Zij zien er dan een soort van "anti-kapitalistisch" principe in, ofschoon de deelnemers aan een bezettingsaktie zich over dergelijke "anti-kapitalistische principes" in d'r eeuwigheid het hoofd niet hebben gebroken.

Er is maar één indeling die overblijft en houvast biedt om de betekenis van de diverse akties van elkaar te onderscheiden. Dat is een indeling waarbij de akties gerubriceerd worden naar de mate waarin de daarin betrokken arbeiders zelfstandig handelen. Maar een dergelijke indeling geeft géén antwoord op de vraag of de bedrijfsbezetting een hogere vorm van aktie is dan de staking of omgekeerd. Want de ene keer is er een bedrijfsbezetting waarbij de arbeiders zelfstandig optreden, de andere keer niet en bij stakingen is het al net eender.

Wil het bovenstaande nu zeggen, dat wij de zelfstandige strijd een strijd van "hogere orde" achten dan een niet-zelfstandige strijd? Als iemand ons die vraag stelt, dan vragen wij op onze beurt: wat is "hogere"? Wie maakt dat uit? Wij hebben, daar komen wij rond voor uit, grote bezwaren tegen dat woord. Wij zien er een soort van morele kwalifikatie in. Tegelijk weer toch ook zoiets van: arbeiders die zelfstandig strijden zijn verder, doen het beter dan hun kollega's, die zich aan de leiding van de een of andere organisatie toevertrouwen. En wie zo redeneert, die brengt langs een achterdeur toch weer een element binnen van "doel", van "bewustzijn", enzovoorts, dat voor zover wij het waarnemen, in het geheel geen rol speelt. De zelfstandige strijd wordt niet gevoerd omdat hij van "hogere orde" is, maar uit bittere noodzaak. De klassenstrijd is een zaak van keiharde praktijk. Indelingen van de akties zijn van betekenis om die praktijk beter te begrijpen. Zij leveren daartoe geen bijdrage, indien in die indelingen iets wordt binnengesmokkeld wat in de praktijk van de strijd helemaal geen rol speelt.

=====

TERUGBLIK OP HET GROOT ARBEIDERS
KOMMITÉ (G.A.K.) IN BELGIË

Het Groot Arbeiders Kommité in België, dat een kleine vijf jaar geleden ontstond tijdens en na een wilde staking in het bedrijf Veille Montagne in Balen-Wezel, heeft, zo vernemen wij, opgehouden te bestaan. De lezer van "Daad en Gedachte", die zich nog herinnert wat wij bij een vorige gelegenheid over dit kommité hebben geschreven, zal zich gemakkelijk kunnen voorstellen, dat deze ontwikkeling voor ons geen volslagen verrassing is. We bedoelen hier allerminst mee te zeggen, dat wij "het wel voorspeld hebben". Integendeel: wij hebben ten aanzien van het G.A.K. juist altijd de mening verkondigd, dat zijn ontwikkeling totaal niet te voorspellen viel en dat het met dit kommité alle mogelijke richtingen uit zou kunnen gaan. De toekomst van het G.A.K., aldus onze zienswijze, kan niet los worden gezien van de ontwikkeling van de arbeidersstrijd. Al naar gelang de klassenstrijd in België zus of zó verloopt zal het ook met het G.A.K. deze of gene kant uitgaan. Maar wanneer men konstateert dat er voor een bepaalde organisatie diverse mogelijkheden zijn weggelegd - positieve én negatieve - dan betekent dat, dat men er van het begin af aan toch ook wel rekening mee heeft gehouden, dat men met een dergelijke gang van zaken zou worden gekonfronteerd als zich nu schijnt te hebben voorgedaan.

De vraag of datgene wat er is geschied moet worden betreurd dan wel moet worden toegejuicht, is naar onze mening een v e r k e e r d e vraag. Als men er met alle geweld een antwoord op wil hebben, dan kan dat alleen maar aldus luiden, dat noch van het één, noch van het ander sprake kan zijn. Men moet het gebeurde gewoon als een reëel feit aanvaarden en proberen de betekenis ervan te begrijpen. Er ontstaan in de klassenstrijd en binnen de arbeidersbeweging voortdurend nieuwe vormen van actie, nieuwe vormen van organisatie, nieuwe groepen en nieuwe opvattingen. En telkens weer blijkt al dat nieuwe ook grotendeels weer te verdwijnen om voor andere nieuwigheden plaats te maken. Dat betekent geen vertraging van de wezenlijke ontwikkeling of vooruitgang, integendeel, zij voltrekt zich op deze wijze. Groepen, organisaties, aktiekomités en zienswijzen blijken telkens weer in veel sterker mate dan de betrokkenen het zich bewust zijn, de uitdrukking te zijn van hetgeen er op een bepaald m o m e n t binnen de arbeidersklasse aan de orde is. Het volgend moment stelt ándere eisen en dat leidt er dan toe, dat er ook weer ándere organisatievormen e.d. ontstaan. Vaak, meestal zelfs is dat het geval, ontstaan ze náást de organisatie en opvattingen die gisteren of eergisteren ontstonden en de werkelijke ontwikkeling manifesteert zich dan in de gedaante van een konflikt tussen het oude en het nieuwe.

Wat de zaak nog ingewikkelder maakt: de behoeften van de strijd en de eisen die hij stelt ontwikkelen zich allesbehalve regelmatig. Soms doet de noodzaak van zelfstandig optreden zich bijzonder sterk gevoelen, maar even later is dat weer veel minder het geval. Daar komt dan nog bij, dat de diverse vormen van actie en de diverse vormen van organisatie allesbehalve in zuivere vorm aan de dag treden en dat heeft weer tot gevolg, dat er herhaaldelijk nieuwe organisatievormen ontstaan, die noch oud, noch nieuw kunnen worden genoemd of waarvan men met evenveel recht beweren kan, dat ze zowel het oude als het nieuwe vertegenwoordigen. Omdat gedurende een en dezelfde strijd de behoeften ook nog veranderen zien we dan vaak dat in het

verloop ervan de daarop afgestemde organisatie van karakter verandert. In de aanvang ontstaan als een mengvorm tussen oud en nieuw overheerst, naarmate het konflikt langer duurt óf het oude óf het nieuwe. Bepaalde organisatievormen die zich in de aanvang van de strijd nauwelijks van het oude onderscheiden, hebben bij het einde daarvan soms een gedaante, die heel duidelijk een nieuw karakter heeft. Het komt ook voor dat een nieuwe vorm van organisatie bij het einde toch wel heel sterk de typische trekken van het oude heeft herkrege. En dan hebben we het nog niet eens gehad over organisaties, die gedurende een bepaalde strijd zijn ontstaan, daarna door de een of andere oorzaak in leven blijven, niet meer direkt met de eisen van de strijd te maken hebben en dientengevolge een gedaanteverwisseling ondergaan.

Het Belgische Groot Arbeiders Komitee was heel duidelijk een organisatie van de laatste soort. Het droeg, kort nadat de staking bij Veille Montagne was afgelopen, nog heel sterk alle kenmerken die alleen maar uit zijn wijze van ontstaan te verklaren vielen. Praktische kwesties, die zich gedurende de strijd hadden voorgedaan waren op praktische wijze in het organisatorische vlak opgelost en vanuit de strijd ontving het Groot Arbeiders Komitee nog een tijdlang zijn impulsen, ook al behoorde die strijd tot het verleden. Naarmate er meer tijd verstreek openbaarden - en wij hebben daar vroeger al op gewezen - zich binnen het GAK diverse stromingen. Er was een stroming, die sterk vasthield aan de strijdbeginselen uit de aanvangstijd. Daarnaast kwam een stroming opzetten, die daarmee veel minder was verbonden. De eerste stroming stond uiterst kritisch tegenover de vakbeweging, de andere stroming koesterde ten aanzien van de vakbeweging nog allerlei illusies. In feite was het dus zo, dat er om de vraag: oude of nieuwe vorm van organisatie b i n n e n het GAK gevochten werd.

Een dergelijke situatie kon uiteraard pas na afloop van de strijd ontstaan. Zolang de strijd aan de gang is zijn de eisen die hij stelt dermate duidelijk, dat er eigenlijk nauwelijks over te twisten valt. Het is er eigenlijk net eender mee gesteld als met het weer. Als 's morgens vroeg op een uitgaansdag de zon schijnt, dan is het mogelijk dat de diverse leden van een gezelschap er met elkaar over twisten of ze nu wel of niet een regenjas zullen meenemen. Er zal een stroming zijn die - uiterst optimistisch - van mening is, dat men dat ding wel thuis kan laten. Een andere stroming zal de wat voorzichtiger houding aannemen van: je kunt nooit weten. Hoe vaster het mooie weer lijkt, des te sterker zal de optimistische stroming zijn. En naarmate er wat wolkjes aan de hemel komen, zal de voorzichtige stroming in aantal toenemen. Maar het is, hoe dat ook zij, volstrekt ondenkbaar dat er binnen datzelfde gezelschap over het al dan niet meenemen van de regenjas gediskussieerd wordt, wanneer het regenwater al bij bakken uit de hemel valt.

Op een dergelijke manier is het ook volkomen ondenkbaar, dat er heftige discussies over het vóór of tegen van de vakbeweging oplaaien op het moment dat arbeiders in een wilde strijd zijn gewikkeld, die de vakbeweging op alle mogelijke manieren in de wielen tracht te rijden. De nood dwingt ze tot handelen en zoals bekend: nood maakt vindingrijk. Want één ding is zeker: het zijn niet de opvattingen, die het aanzien aan nieuwe strijdvormen geven; het zijn de bij de eisen van het ogenblik aangepaste strijdvormen, die het aanzien geven aan opvattingen. Daarom is het ook niet zo, dat het konflikt tussende opvatting van de ene stroming en de opvatting van de andere stroming het lot van het Groot Arbeiders Komitee heeft bepaald. Wij zien het aldus, dat de ontwikkeling van het GAK na afloop van de staking bij Veille

Montagne het aanzijn aan beide stromingen heeft gegeven, dat het verdere lot van het GAK bepaalde welk van beide stromingen tenslotte de overhand zou behalen.

De oorspronkelijk binnen het GAK gehuldigde opvattingen zijn niet in de verdrukking gekomen doordat de, nu maar gemakshalve als vakbondsrichting aan te duiden, latere stroming zo sterk werd, maar die latere stroming is sterk geworden, doordat de band met die gebeurtenissen die de oorspronkelijke stroming hadden doen ontstaan, steeds losser werd.

Om het nog eens aan de hand van ons voorbeeld te formuleren: toen het GAK gevormd werd regende het nog en zo het, op de keper beschouwd, niet meer regende, de lucht was nog pikzwart. Niemand praatte over het thuislaten van regenjassen. Maar toen het wat opklaarde en het gezelschap groter werd (het waren allang niet meer alleen die jongens van Balen-Wezel), toen kwam daar ook die groep lieden uit Waasland bij, die de pikzwarte lucht niet hadden meegemaakt, die dan ook géén regenjas bij zich hadden. En toen ontbrandde meteen de discussie.

Herinnert u het zich nog lezer, wat we destijds (het was juni 1974) hebben geschreven over dat Antwerpse kongres van het Groot Arbeiders Komitee? Daar kwam die resolutie op tafel, die aldus luidde:

"In geen geval stemmen wij onze aktie en ons streven af op de herovering van de vakbond door vervanging van de leiding..."

een resolutie, die wij in ons voorbeeld zouden kunnen "vertalen" met:

"In geen geval laten wij ons in de luren leggen door de lui die beweren, dat je de regenjas wel thuis kunt laten..."

En tegen die resolutie werd door de Waaslanders uiterst fel geprotesteerd en er werd zelfs door de Waaslanders gedreigd, dat ze (zonder regenjas) hun eigen weg zouden gaan. Wat zou er gebeurd zijn als het wolkendek op dat moment weer was dichtgegaan? Of de eerste druppels van een nieuwe bui al zouden zijn gevallen? Juist: er zou binnen de kortste keren niet meer over de regenjassen gediskussieerd zijn. Ieder zou hebben ingezien, dat zij die de weg van de Waaslanders wilden gaan er zeker van konden zijn, dat ze daarbuiten, in de werkelijkheid van de regen een koude douche zouden krijgen.

Maar ja hoe ging het? Er kwam niet terstond een bui opzetten, dat wil zeggen, er was niet terstond sprake van nieuwe konflikten. Het was ook allerm minst zo, dat de konflikten helemaal uitbleven. Er waren akties - die van de dokwerkers in Gent en in Antwerpen bijvoorbeeld, en die van de glasblazers in Mol en elders. Daarom bleef de oorspronkelijke stroming bestaan, de nieuwe echter ook. Men bevond zich, maatschappelijk gesproken, in een situatie, waarin noch de herinnering aan de zelfstandige strijd totaal verflauwde, er was aan de andere kant ook niet de situatie, dat de zelfstandige strijd zich met onweerstaanbare kracht op de voorgrond drong. In die situatie heeft het GAK enkele jaren verkeerd, een situatie, waarin beide stromingen binnen het GAK met elkaar om de uiteindelijke vorm van het GAK streden.

Wat of dit, zult u vragen, nu met de dood van het GAK te maken heeft? Heel veel, menen wij, al moeten we direkt toegeven, dat het allerm minst zo simpel ligt, dat het konflikt tussen de beide stromingen het GAK om zeep heeft geholpen. We zeiden het daarnet al en we herhalen het nog eens: niet de strijd tussen de stromingen heeft het lot van het GAK bepaald, maar het lot van het GAK heeft de loop van de stromingen richting gegeven. Alvorens

we daar nader op ingaan, moeten we eerst er op wijzen, dat de situatie van het GAK allerm minst met de vermelding van de twee stromingen volledig is beschreven. Er kwam nog iets anders bij. Op de vergaderingen van het GAK verschenen trozskisten en maoïsten, die over "zelfstandige arbeidersstrijd" (soms) wel de mond vol hadden, maar die er in wezen toch vierkant tegenover staan, omdat de maatschappij-beschouwing van deze lieden met zich meebrengt, dat zij zich een zelfstandig arbeidersoptreden niet kunnen voorstellen en het derhalve dan ook vierkant afwijzen. Naar hun mening kunnen de arbeiders alleen maar strijden wanneer ze een (pardon: hún) voorhoede volgen. En dus mengden ze zich met die wijsheid in de discussie, iets wat natuurlijk alleen maar kon omdat er discussies w a r e n . Ze zeiden tot de mensen van het GAK of beter tot de bezoekers van de vergaderingen: heeft het over een regenjas? U kunt beter een paraplu nemen! Wij hebben een beste! Daar heeft Trotzki zelf ook nog onder gelopen. En wat u het beste kunt doen is volgens ons met die lui uit Waasland meegaan. Die willen geen regenjas en als het dan soms toch gaat regenen, dan steekt u uw paraplu op en dan maakt u ze "paraplubewust"!

Nou u begrijpt lezer hoe verwarrend dat allemaal werkte. Vooral toen er ook nog ándere paraplu's werden aanbevolen (waar Mao zelf nog onder gelopen had), zodat de regenjassen helemaal op de achtergrond werden gedrongen, zodat niemand meer wist waarom het nu eigenlijk ging. En als dat toch nog wel eens het geval was, nou dan werden de paraplukooplieden boos en dan schopten ze de zaak in het honderd. Maar dacht u werkelijk, dat het GAK aan dat soort dingen overleden was? Niks hoor, het kwam alleen doordat het ternauwernood regende, dat wil zeggen het kwam doordat er niet op grote schaal van klassenstrijd sprake was. Want als dat wél het geval was geweest dan zou niemand de trozskistische of maoïstische parapludragers hebben gezien (zoals ze bijvoorbeeld in Mol schitterden door afwezigheid). Want als zich de stortbuien van de maatschappelijke strijd ontlasten dan kan iedereen zien hoe waardeloos of die paraplu's zijn; dan kan iedereen zien, dat wat zich een "vóórhoede" noemt in werkelijkheid achteraanhinkt, enzovoort, enzovoort. Over slechte paraplu's kun je alleen maar praten zolang de zon nog schijnt. Als het regent komen hun gebreken meteen aan het licht. Als de arbeiders zélf in een stuk autonome strijd hun eigen boontjes doppen heeft het al heel weinig zin om hun te vertellen dat ze een voorhoede moeten volgen. Ze zullen daar niet eens naar luisteren. Kortom: of de oorspronkelijke opvattingen van het GAK nu door de vakbewegingsstroming in het gedrang werden gebracht dan wel door de zogenaamde "linkse" groepen, de oorzaak was in beide gevallen precies dezelfde: het losser worden van de band tussen het GAK en de zelfstandige klassenstrijd waaraan het indirekt zijn ontstaan dankte.

De omstandigheid tenslotte, dat het GAK min of meer "veroverd" werd (een ander woord is er niet voor) door een soort van sociaal-kulturele katholieke welzijnsorganisatie als "Elcker-Ik", is alweer op dezelfde oorzaak terug te voeren. In een periode van aanwassende zelfstandige arbeidersstrijd zou zo iets nooit gebeurd zijn. Het is naar onze opvatting geen redelijke verklaring voor de ondergang van het GAK als men zegt, dat het door "Elcker Ik" een geheel andere weg werd opgedrongen. De vraag waar het om gaat is: hoe het mogelijk was, dat dit kón gebeuren. Het antwoord is alweer: door het wegebben van de klassenstrijd. Want dacht u, dat "Elcker Ik" (een organisatie met staatssubsidie notabene!), zich met het GAK zou hebben bemoeid, als alle activiteiten van het GAK waren opgeslorpt door de klassenstrijd?

Kom nou! Dat zou toch het in gevaar brengen van de staatssubsidie hebben betekend? Of wel: een zo duidelijk zich tegenover de zelfstandige klassenstrijd opstellen, dat niemand naar "Elcker Ik" zou hebben geluisterd op dát moment. Tegenover de zelfstandige klassenstrijd. Tegen de vakbondstrijd heeft "Elcker Ik" natuurlijk minder bezwaren. Vandaar dat "Elcker Ik" zo best bij de stroming Waasland aan kon sluiten. Waaruit u, lezer, misschien iets van de samenhang van dat alles duidelijk wordt.

Niemand zal ooit de vraag kunnen beantwoorden hoe het precies met het Groot Arbeiders Kommittee in België zou zijn gegaan, indien er geen adempauze in de klassenstrijd ware geweest. Misschien zou het zich geheel anders hebben ontwikkeld, misschien zou gebleken zijn, dat de zelfstandige klassenstrijd toenam, waarbij het GAK zich toch minder goed kon aanpassen. Niemand zal het ooit kunnen zeggen, niemand zal zijn theorieën op dat punt ooit kunnen bewijzen. Want het GAK is dood. Maar de les, die uit zijn ziekte moet worden getrokken is deze: dat het niet de linkse groepen en niet "Elcker Ik" of de Waaslanders zijn, die het de doodsteek hebben toegediend, maar de maatschappelijke ontwikkeling.

Wie deze zienswijze onderschrijft, zal ook onze mening onderschrijven, dat het hoogst problematisch is, of de afscheiding, die een bepaalde stroming binnen het GAK thans heeft doorgevoerd met de bedoeling naar het oorspronkelijke uitgangspunt terug te keren, enige kans van slagen heeft. Een nieuw kommittee, dat de verbindingen tussen zelfstandige arbeiderskomitees wil onderhouden zal dat pas kunnen doen, wanneer die zelfstandige strijdkomitees er zijn en dat bovendien alleen nog maar wanneer die zelfstandige strijdkomitees er behoefte aan hebben. Niet het GAK kan zelfstandige strijdkomitees in het leven roepen, slechts de zelfstandige strijdkomitees kunnen, zo dat door hen voor noodzakelijk wordt gehouden, hún verbindingskomitee in het leven roepen. Maakwerk is er herhaaldelijk in de arbeidersbeweging te zien geweest. Maar maakwerk in het belang van de zelfstandige arbeidersstrijd is onzin. Waar het maakwerk aan de orde komt, houdt de zelfstandige strijd op. Daar begint de "voorhoede"-praktijk. En een GAK dat zich bij de arbeiders komt presenteren - van buiten af - zal onherroepelijk zijn neus stoten. Als de arbeiders niet in strijd zijn gewikkeld zullen ze zich er niet voor interesseren. En als ze wél in zelfstandige strijd zijn gewikkeld zullen ze tegen zo'n kommittee hetzelfde zeggen, wat ze op zo'n moment tegen de trotskistische of maoïstische parapluverkopers zullen zeggen: aju paraplu!

=====

O N D U I D E L I J K H E D E N R O N D P O R T U G A L

In het jongste nummer van "Internationale Korrespondentie" heeft Michel van Nieuwstadt onder de titel "Marx in Lissabon" een vrij uitvoerig artikel over de ontwikkeling in Portugal gepubliceerd. In een van zijn voetnoten gaat hij terloops in op onze brochure "Het andere Portugal". Hij zegt ervan, dat de in het Frans verschenen studie "l'Autre Combat" er de basis voor heeft gevormd. Dat is in zoverre juist als dit boek één van de bron-

nen was die wij (naast nog drie andere) benutten. Van Nieuwstadt schrijft vervolgens dat wij... "de verhouding tussen burgerlijke en proletarische revolutie beperkt hebben tot de techniek van de machtsovername zelf...". Het is een bewering, die ons volstrekt onduidelijk is. Waar haalt, zo vragen wij ons af, Van Nieuwstadt het vandaan. Wij hebben in onze hele brochure van de t e c h n i e k van de staatsgreep, bedoeld is de staatsgreep van de 25e april 1974, met g e e n e n k e l w o o r d gerept. Zo Michel van Nieuwstadt ons verweten zou hebben, dat wij ons tot ándere dingen dan deze techniek van de staatsgreep beperkt hadden, dan zouden wij hem daarin gelijk hebben gegeven en hem vervolgens hebben pogen uit te leggen, waarom wij die techniek, nauwelijks verschillend overigens van de techniek van andere dergelijke staatsgrepen - ook andere staatsgrepen in Portugal zelf - van volkomen ondergeschikt belang achten. De beschuldiging echter, dat wij ons zouden hebben beperkt tot datgene wat wij nu net niet behandeld hebben, is een verwijt dat ons versted doet staan. Versted ook over de wijze, waarop Van Nieuwstadt blijkbaar de kunst van het lezen verstaat.

De verhouding tussen de burgerlijke en de proletarische revolutie is er naar onze opvatting één, waarbij de techniek van de een of andere staatsgreep niet in het geding is. Beschouwingen over die verhouding kunnen zich niet tot "de techniek van de staatsgreep" beperken, omdat zulks slechts mogelijk zou zijn, indien zowel bij de ene soort omwenteling als de andere een staatsgreep te pas zou komen, waarvan je de verschillende "technieken" dan met elkaar zou kunnen vergelijken. Dat nu is allerminst het geval. Een proletarische omwenteling heeft met een staatsgreep niets te maken. De beperking daartoe heeft Michel van Nieuwstadt dan ook óf uit zijn duim gezogen óf hij heeft haar menen waar te nemen, omdat hij de wezenlijke kern van onze analyse: het klassekarakter der diverse bewegingen, volledig heeft misverstaan.

Michel van Nieuwstadt schrijft verder, dat wie zich tot de techniek van de staatsgreep beperkt (wij niet derhalve) daardoor.... "de problematische dialectiek van putschisme en machtsvorming van het proletariaat onderdrukt". Jaja, we nemen uiteraard aan dat hij wat ánders bedoeld dan deze o.a. óók nog taalkundige, onzin, maar zó staat het er. We lezen er niet uit, dat Van Nieuwstadt óns wil verwijten de machtsvorming van het proletariaat te onderdrukken, waarop zijn slecht en daardoor volstrekt onbegrijpelijk Nederlands neerkomt. Hij bedoelt mogelijk, dat wij het zó zien (wat inderdaad het geval is), dat de putsch van de MFA de bedoeling had een aktie (bepaald géén machtsvorming) van de Portugese arbeidersklasse te voorkomen. Zo zien wij het inderdaad en zo zien vooraanstaande architecten van de putsch het ook.

Maar Van Nieuwstadt spreekt in één adem over een putsch en een machts-overname van het proletariaat. Ervan afgezien, dat er van een machts-overname (pardon: hij heeft het nog slechts over machtsvorming) door de arbeiders geen sprake was, wat is in hemelsnaam een "putsch" van het proletariaat? Iets onmogelijks! Iets wat echt niet bestaat, omdat het een tegenstrijdig begrip is. De arbeiders kunnen nooit putschen en een putsch kan nooit door de proletarische klasse worden gepleegd. Daar verzet zich zowel het karakter van de putsch als het klassekarakter van het proletariaat tegen. Waarvan ooit in de geschiedenis sprake is geweest, dat zijn putschpogingen van partijen en leiders, die zich als de voorhoede van het proletariaat opwierpen. Maar dat is natuurlijk heel wat anders dan proletarische aktie. En wat precies het verband is met datgene wat Van Nieuwstadt ons

oplepelt als "de problematische dialektiek" van dat alles, moet hij ons nader uitleggen. De ontwikkeling van de samenleving vertoont inderdaad de dialektiek, de ontwikkeling in tegenstellingen. Dat doet de sociale ontwikkeling in Portugal ook en wij hebben er in onze brochure uitvoerig aandacht aan besteed. Maar wat is nu een dialektiek die problematisch is? Dat begrip problematisch kan tweeërlei betekenen. Iets is problematisch als men er aan twijfelt of het er wel werkelijk is. Bedoelt Van Nieuwstadt dat? Bedoelt hij, dat de ontwikkeling in Portugal zich niet in de vorm van tegenstellingen voltrekt? Of bedoelt hij, dat die tegenstellingen veel problemen geven? Nou, dat laatste is waar. Aan de heersende klasse van Portugal bijvoorbeeld of, om een ander te noemen: aan Van Nieuwstadt zelf.

Die problemen van Van Nieuwstadt worden er natuurlijk niet eenvoudiger op, wanneer hij ons en iemand als Igor Cornelissen, met wie wij in tal van opzichten van mening verschillen, op één hoop gooit. En als hij tenslotte verklaart dat het voor ons wel een duister punt zal blijven, dat de MFA de ideologie van de radengedachte (weer zo'n frase!) in Portugal heeft gebracht (de waarheid is: niet gebracht, maar overgenomen), dan breekt ons helemaal de klomp. Bedoelt Van Nieuwstadt, dat het een onverteerbare moeilijkheid is om vol te houden, dat een groepering een heersende groepering is, wanneer die groepering zélf zegt de "radengedachte" aan te hangen? Nou, zo moeilijk lijkt ons dat niet. Dat gebeurt o.a. in Rusland en tal van andere staten. Het is voor ons nooit zó moeilijk geweest om aan te tonen waar dat vandaan komt, noch om aan te tonen dat er in de bewuste staten niettemin een heersende klasse is die de lakens uitdeelt. Het is wél moeilijk om dat sommigen te doen begrijpen. Dat wél!

=====

E E N D N J U I S T E W E E R G A V E

Tijdens een internationale bijeenkomst, die begin november in Parijs gehouden werd, heeft een kameraad van "Daad en Gedachte" aan de aanwezige kameraden een korte uiteenzetting gegeven, waarin hij - aan de hand van Nederlandse voorbeelden - heeft trachten duidelijk te maken, dat men er zich bij iedere discussie over zelfstandige arbeidersstrijd wel rekenschap van diende te geven, dat er naast zuivere vormen daarvan in de praktijk ook allerlei tussenvormen voorkomen. Er zijn "wilde" stakingen die de vakbeweging zonder meer de nek tracht te breken, er zijn ook "wilde" stakingen, die de vakbeweging tracht over te nemen. En zelfs, zo betoogde hij, komt het voor, dat de vakbeweging, uit vrees voor ledenverlies of om de vakbewegingsmythe tot iedere prijs in stand te houden, zich achter akties schaaft, die in wezen met het karakter van de vakbeweging in het geheel niet stroken. Het komt ook voor, dat de vakbeweging (schijnbaar) uiterst radikaal optreedt om te voorkomen dat de arbeiders zélf, van onderop tot een radikale aktie overgaan. Als voorbeeld van het laatste wees hij onder meer op de bezetting van de ENKA-fabriek in Breda. Hij besteedde ook aandacht aan de bezetting van een Philipsbedrijf in Helmond, waar de ene Industriebond (NKV) wél insprong, de andere (NVV) daarentegen niet en hij verduidelijkte de oorzaken van een dergelijk gescheiden optreden.

In het jongste nummer van "Spartacus" wordt aan de bijeenkomst in Parijs enige aandacht besteed en in het bewuste stuk worden ook enkele regels gewijd aan het betoog van onze kameraad. De weergave van zijn betoog komt er op neer, dat hem woorden van omgekeerde strekking in de mond worden gelegd dan hij werkelijk gebezigd heeft. Wie de bewuste alinea in "Spartacus" leest krijgt de indruk dat onze makker de ENKA-bezetting het voorbeeld heeft genoemd van een vakbondsaktie, waarbij er t e g e l i j k e r t i j d sprake is van zelfstandig arbeidersoptreden. Nu is het waar dat onze vriend een voorbeeld heeft genoemd van een vakbondsstaking die in wezen met zelfstandig arbeidersoptreden gelijk stond (doordat de leden alle initiatieven aan zich trokken). Dat echter was niet de ENKA-bezetting, maar de Britse mijnwerkersstaking, die op 10 januari 1972 begon en bijna drie volle maanden duurde. En er is door onze makker ook bepaald niet gezegd, dat "de zelfstandige (arbeiders) beweging.... in het hele maatschappelijke bewustzijn van de mensen zit" of woorden van gelijke strekking. Zoals alle kameraden van "Daad en Gedachte" huldigt ook degene die namens onze groep op de bedoelde bijeenkomst in Parijs het woord voerde, de overtuiging, dat het 'm juist n i e t in het bewustzijn zit, dat niet het bewustzijn het karakter van de strijd bepaalt. Van dat feit kan men zich trouwens gemakkelijk overtuigen. De volstrekt tegenovergestelde zienswijze als die welke onze kameraad in het bewuste verslagje in de schoenen wordt geschoven is telkens en telkens weer in "Daad en Gedachte" verkondigt.

De onjuiste weergave in "Spartacus" heeft onze makker allerminst verbaasd. Reeds terstond nadat hij het woord had gevoerd vroegen de twee aanwezige "Spartacus"-mensen om een nadere toelichting. Zij maakten daarbij opmerkingen, die voor onze vriend al aanleiding waren om te konstateren, dat zij hem volstrekt hadden misverstaan. Ten dele zijn ongetwijfeld taalmoeilijkheden één van de oorzaken van het misverstand. Op de konferentie werd Frans en Engels gesproken. De twee vertegenwoordigers van "Spartacus" bleken met Engels meer vertrouwd te zijn en met Frans nogal wat moeilijkheden te hebben. Onze makken bediende zich van de Franse taal.

Nu zijn taalmoeilijkheden geen schande en uiteraard te verontschuldigen. Maar wie de hele ontwikkeling van de groep "Echange" heeft gevolgd, waaraan toevallig onze bewuste vriend als actief lid deelneemt, die kan weten, dat heel die groep een zienswijze huldigt, waarmee een opvatting als die welke onze vriend werd toegedicht, niet strookt. Wij hebben dáárom ook de redactie van "Spartacus" om een rektifikatie verzocht.

=====

H E T V E R A N D E R D E T O N E E L

Sinds de verschijning van het vorige nummer van "Daad en Gedachte" is de kritiek van de vakbeweging op het pakket economische maatregelen dat de regering-Den Uyl in petto heeft iets minder luidruchtig geworden. Zij was er nog wel toen Arie Groenevelt op 7 januari j.l. zijn openingsrede hield in de tweedaagse bondsraadsvergadering van de Industriebond NVV, maar men kon niettemin een iets mildere toon beluisteren. Werd enkele weken geleden nog in niet mis te verstane bewoordingen te kennen gegeven, dat het zitten-

de kabinet er maar het beste aan deed om op te stappen om zijn politieke tegenstanders met de noodzaak op te zadelen onaangename maatregelen te nemen, begin januari werd er alleen nog maar gezegd, dat Den Uyl en zijn ploeg, zo zij vasthielden aan wat zij hadden uitgebroed "op ernstige moeilijkheden met het NVV moesten rekenen" of - om Arie Groenevelt te citeren - "op een felle botsing" (WIK van 14 januari 1976). Over een "aftreden" van het kabinet als een daad van politieke wijsheid werd niet meer gerept.

Het toneel heeft zich in korte tijd volkomen veranderd. Inplaats van de vakbeweging, die een heengaan van het kabinet eist om "rechts" een kolossale poets te bakken, roeren nu opeens de "rechtse" partijen de trom en zijn zij het, die over niets anders dan de door hen te bewerkstelligen val van het kabinet praten. Voor zover er nog een "poets" te bakken valt, schijnen niet de "rechtse" partijen daarvan het slachtoffer te moeten worden, maar de vakbeweging. En niet de in de naaste toekomst te treffen economische maatregelen vormen thans de direkte aanleiding tot het rumoer, maar de kwestie van de ondernemingsraden en de eventuele hervorming daarvan.

Enkele weken terug verklaarde de vakbeweging, dat zij niet "voor vijf jaar buiten spel kon worden gezet en niet van plan was om door de regering te laten uitmaken, wat er op loongebied zou dienen te gebeuren". Zij verklaarde weliswaar niet uitdrukkelijk, dat zij zich tot de sociale strijd zou rusten, maar poogde wél de indruk te wekken het te zullen doen. Het leek alsof de lucht vervuld was van een sociaal krijgsumoer. Vervolgens echter is het krijgsumoer van een andere kant gekomen en wel allereerst uit de schoot van het kabinet. De daarin zittende ministers van de KVP (Van Agt en Lubbers) hebben te verstaan gegeven, dat naar hun overtuiging de ondernemingsraad ook inderdaad ondernemingsraad moest blijven en onder het voorzitterschap van de directeur diende te staan, in geen geval in een personeelsraad (zonder de directeur als voorzitter) mocht worden omgezet. Daarop verklaarde KVP-fractie-leider Andriessen (de man van wie Wim Kan eens verklaarde, dat hij "nooit wat zegt", maar die nu opeens heel veelzeggend uit de hoek kwam), dat de kwestie hém een kabinetskrisis waard was.

Inmiddels heeft het uit de katholieke vakbeweging afkomstige KVP-Kamerlid Van Zeil uit de doeken gedaan, dat die kwestie van het voorzitterschap in handen van de directie eigenlijk helemaal niet zo belangrijk is. Niet dát noemde hij het w e z e n l i j k e punt waarom het gaat, doch heel iets anders. De vraag waar het om draait, aldus Van Zeil, is deze of de raad (of hij nu ondernemingsraad dan wel personeelsraad heet) een overlegorgaan is, dan wel een "konfliktorgaan". Na Van Zeil hebben ook anderen er op gewezen, dat de ondernemers volstrekt geen vrees koesteren voor een ondernemingsraad met grotere bevoegdheden (die tevens aan de orde zijn), doch wél huiverig, om niet te zeggen bang zijn voor een ondernemingsraad, die de samenwerkingsgedachte loslaat.

Is dat, zal men vragen, dan aan de orde? Als men let op wat er gezegd wordt en geschreven wél, maar wij hebben daar zo onze twijfels over. Wij hebben er in "Daad en Gedachte" al eens eerder op gewezen, dat naar onze overtuiging al het gepraat over de vervanging van het samenwerkings- m o d e l door het konflikt- m o d e l niets anders is dan een spiegelgevecht, dat wordt geleverd om de aandacht af te leiden van het feit, dat er van een w e r k e l i j k gevecht geen sprake is. Een konflikt- m o d e l of een konflikt- g e d a c h t e is nog niet hetzelfde als een konflikt. Waar het naar onze zienswijze bij dit alles om gaat is niet de mogelijkheid van een konflikt, maar de mogelijkheid van de s a m e n w e r k i n g v o l -

g e n s h e t k o n f l i k t m o d e l .

"De ondernemingsraadsleden", schreef onlangs de VN-redakteur P.E. de Hen, "zijn in hun veelvuldig kontakt met de direktie maar al te vertrouwd geraakt met de problematiek van de leiding en neigen ertoe kompromissen te zoeken..." De opmerking lijkt ons niet van waarheid ontbloot, zoals wij het ook voor juist houden, wat De Hen daarop liet volgen, namelijk, dat dit "bij de meeste der betrokken bonden zéér slecht valt."

De vraag waarom dit zo is, valt gemakkelijk te beantwoorden. Het is in feite het oude liedje: de samenwerking tussen kapitaal en arbeid, die de wezenlijke taak van de vakbeweging vormt, valt niet te verwezenlijken indien die samenwerking te nadrukkelijk op de voorgrond wordt geplaatst. Het is ongetwijfeld wáár en wij onderschrijven het volkomen, dat de vakbeweging en partijen als PvdA en PPR, de samenwerkings- g e d a c h t e achterhaald vinden. Maar vinden zij ook de s a m e n w e r k i n g achterhaald? Dat is het punt.

In de loop van het vorig jaar publiceerde "Het Parool" een interview met een van Arie Groenevelts naaste medewerkers, bestuurder C. St. Nicolaas van de Industriebond NVV. Die verklaarde: "Het ondernemingsraadslid vertegenwoordigt uitsluitend de achterban, hij moet niet in de eerste plaats meedenken over het beleid, maar bovenal de belangen van de werknemers bewaken." Nu geloven wij, op grond van eigen ervaring, in de O.R. van een middelgroot bedrijf opgedaan, dat datgene wat bestuurder St. Nicolaas bepleit, nauwelijks een verandering kan worden genoemd. Zien wij het goed, dan gedragen vele O.R.-leden (afgezien misschien van wat staffunktionarissen of vertegenwoordigers van administratieve afdelingen) zich in de praktijk als de belangenbehartigers van die groepen die hen in de O.R. hebben gekozen. Echter, zelfs indien dat niet zo zou zijn, dan betekent een verandering (bovenal een formele verandering) zoals door hem voorgestaan, allerm minst het einde van de overlegsituatie. Integendeel, juist naarmate - zo houden wij ons overtuigd - de opstelling der diverse O.R.-leden z u i v e r d e r een belangenvertegenwoordiging wordt, in die mate beantwoordt juist de O.R. beter aan zijn functie van samenwerkingsorgaan. Uit de botsing binnen de ondernemingsraad resulteert een kompromis, dat er toe zal bijdragen (althans eventueel kán bijdragen) de w e r k e l i j k e botsing te voorkomen. Dat is de opzet en die opzet wordt niet ondergraven of ondermijnd, wanneer er een ándere structuur wordt ingevoerd, waarbij de direktie niet meer in de voorzittersstoel zetelt.

Hoe valt het dan te verklaren, dat de hele kwestie aanleiding geeft tot zoveel sabelgerammel? Het is, antwoorden wij, het sabelgerammel, dat bij het spiegelgevecht hoort. Aan dat spiegelgevecht wordt door het ondernemerdom en zijn politieke vertegenwoordigers even enthousiast deelgenomen als door de vakbeweging. Enkele weken terug zag men de vakbeweging in de schijn-aanval, nu zijn het de politici van het ondernemerdom. Maar als nu het kabinet valt, zal men vragen, hetzij doordat Andriessen het de voet dwarszet, hetzij door een soort van "veto" (tegen de economische plannen) van Arie Groenevelt, kan dan nog altijd van een "spiegelgevecht" worden gesproken? Ons antwoord luidt: ja. Want het werkelijke gevecht wordt niet op het politieke draaitoneel gevoerd en daar optredende veranderingen zeggen weinig. Het werkelijke gevecht is een gevecht van klasse tegen klasse. Het ziet er heel anders uit, dan Andriessen of Groenevelt ons pogen wijs te maken.

=====